

Kémia

K. 680. A mosószóda kémiai összetételét a Na_2CO_3 vegyi képlet írja le. Számítsd ki, hány atom található 53g mosószódában!

K. 681. Melyik az a kétvegyértékű fénoxid, amiből ha 2,16g-ot hidrogénnel redukálnak, 0,54g víz keletkezik? Mekkora a fém atomtömege?

K. 682. Egy 4x4x6m méretű laboratóriumban, mely űrtartalmának 60%-át a bútorok és műszerek töltik ki, s amelyben a légnyomás mértéke 1atm, a hőmérsékleté 25°C volt, egy 5kg cseppfolyós nitrogént tartalmazó termosznak elromlott a zárja, s az teljesen kiürült. Mennyivel változott a légnyomás mértéke a térségben, ha a hőmérséklet 18°C-ra csökkent, s a helyiségek nyílászárói zárva voltak?

K. 683. Egy jármű kerekének gumitömlőjébe télen -15°C hőmérsékleten levegőt sűrítnek, míg annak nyomása eléri az 1,6atm értéket. Tavasszal a légköri hőmérséklet hirtelen emelkedésekor (25°C) mekkora lesz a kerékben a gáznyomás, ha annak térfogata időben változatlan maradt?

K. 684. Az alkánok homológ sora két egymást követő tagjának ekvimolekuláris elegyéből elégettek egy bizonyos mennyiséget, miközben 54mólnyi szén-dioxid és 1188g víz keletkezett. Milyen vegyületek alkották az elegyet és mekkora tömegűt égettek el belőle? Az égetéshez mekkora térfogatú standard állapotra számított oxigénre volt szükség?

K. 685. Egy szeszes égőben 150g olyan vizes alkohol keveréket égettek, amelyben a metanol és etanol tömege egyforma volt, s mindegyik kétszer akkora, mint a víz tömege. Mekkora tömegű égetett meszet kell egy tárcán szétteríteni a keletkező szén-dioxid megkötésére, hogy a helyiség légkörének szén-dioxid tartalma ne változzon az égés folyamán?

K. 686. Egy adott töménységű réz-szulfát oldatot elektrolizáltak addig, amíg az elektrolitból vett mintában a réz-szulfát tartalom 10%, a kénsav tartalom 15% lett. Mekkora volt a kezdeti oldat tömegszázalékos réz-szulfát tartalma?

Fizika

F. 487. Egy párhuzamos fénynyaláb merőlegesen esik egy ernyőre, amelyen $r = 2,5$ cm sugarú kört világít meg. Ha az ernyőtől $l = 50$ cm távolságban egy, a nyaláb sugaránál nagyobb sugarú szórólencsét helyezünk el a nyaláb útjába, az ernyőn a világos kör sugara 7,5 cm-re növekszik. Mekkora a lencse gyújtótávolsága?

F. 488. Súrlódás nélküli lejtőre helyezett ládát a lejtővel párhuzamos $F_1 = 3 \text{ N}$ erő tart egyensúlyban. Ha a ládára a vízszintessel párhuzamos erő hat, az egyensúly megtartásához $F_2 = 5 \text{ N}$ erő szükséges. Mekkora a láda tömege?

F. 489. Egy kerékpár tömlőjében levő levegő nyomása 20°C -on 2 atm . A levegő tömegének hányad részét kell 20°C -on kiengedni, ha azt akarjuk, hogy a bentmaradó levegő nyomása 35°C -on is legfeljebb 2 atm legyen? Mennyi lesz így a nyomás 20°C -on?

F. 490. Egy akkumulátor belső ellenállása 4Ω . Az akkumulátorra 8Ω -os fogyasztót kapcsolunk, majd ezt egy R ellenállással kicseréljük. A fogyasztók teljesítménye mindkét esetben ugyanakkora. Határozzuk meg az R ellenállás nagyságát!

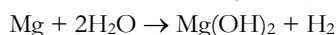
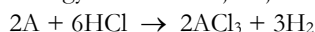
F. 491. Egy gyorsítócsőben a céltárgyra 200 KeV energiájú deutérium magokból álló nyaláb érkezik. Az áramsűrűség értéke $300 \mu\text{A}$. Mekkora hűtőteltjesítmény szükséges ahhoz, hogy a céltárgy ne melegedjék?

Megoldott feladatok

Kémia

FIRKA 2011-2012/1.

K. 676. A feladat adatai a következő kémiai reakciókra vonatkoznak (a háromvegyértékű fémet jelöljük A -val, a hidrogén moláros térfogatát V_o -val):

$$2M_A \dots 3V_o \quad M_{\text{Mg}} = 24\text{g/mol} \quad 24\text{gMg} \dots V_o$$

$$0,75\text{g} \dots V \quad 1\text{g Mg} \dots V$$

$$V = 3V_o \cdot 0,75 / 2M_A \quad V = V_o / 24$$

$$3V_o \cdot 0,75 / 2M_A = V_o / 24, \text{ ahonnan } M_A = 27$$

Mivel az elemek közül az alumíniumnak az atomtömege 27 , a három vegyértékű fém az alumínium.

K. 677. $M_{\text{NaOH}} = 40\text{g/mol}$

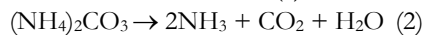
$100\text{g old.} \dots 20\text{g NaOH}$

$$x \quad \dots 6 \cdot 40\text{g}$$

$x = 1200\text{g}$ Mivel a 6mol oldott anyag 1L térfogatú oldatban található, s ennek tömege 1200g , az oldat sűrűsége $\rho = 1200\text{g}/1000\text{mL} = 1,2\text{g/mL}$.

K. 678.

Hő hatására a két só a következőképpen bomlik:

$M_{\text{NH}_4\text{Cl}} = 53,5\text{g/mol}$, jelöljük az ammónia moláros térfogatát V_o -al:

Az (2)-es reakcióegyenlet alapján:

$$1\text{mol}(\text{NH}_4)_2\text{CO}_3 \dots 2V_o \quad V_o \dots 53,5\text{g NH}_4\text{Cl}$$

$$0,25\text{mol} \dots \quad x = 0,5V_o, \quad 0,5V_o \dots x = 26,75\text{g}$$

K. 679. Jelöljük a két szervesanyagot A_1 és A_2 -vel, melyeknek az elemi összetétele azonos: $C\% = 54,54$, $O\% = 36,36$, $H\% = 100 - (54,54 + 36,36) = 9,1$

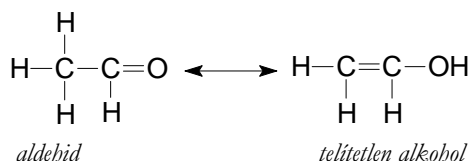
Standard körülmények (25°C , 1atm) között a gázok moláros térfogata $24,45\text{L}$, értéke kiszámítható a normálkörülményekre ismert értékből ($22,4\text{L}$) az általános gáztörvény alkalmazásával: $V_0 p_0 / T_0 = V p / T$.

$$1\text{g}A_1 \dots 0,556\text{L}$$

$M_{A_1} \dots 24,45\text{L}$ ahonnan $M_{A_1} = 44$ Az A_1 molekulaképlete: $C_x H_y O_z$, amiben a három ismeretlen az egy molekulában levő atomok számát jelenti

$$44\text{g} A_1 \dots 12x \dots y \dots 16z$$

$100\text{g} \dots 54,54\dots 9,1\dots 36,36$ ahonnan $x = 2$, $y = 4$, $z = 1$, tehát $A_1 = C_2 H_4 O$, aminek a szerkezete:

A második szerkezet egy instabil anyagnak felel meg energetikai okokból, önként átalakul az első szerkezetűvé.

Mivel az A_2 anyag moláros tömege kétszerese az A_1 -nek, könnyen belátható, hogy a molekulaképlete $C_4 H_8 O_2$, amelynek sokkal nagyobb számú izomer szerkezet felel meg, amelyek telítetlen diolok, hidroxiketonok, hidroxialdehidek, karboxil-származékok, vagy észterek lehetnek.

Fizika

FIRKA 3/2009-2010

F. 439. Válasszuk koordináta-rendszerünk xOy síkjának a $\vec{v}$ és $\vec{F}$ vektorok által meghatározott síkot, és legyen $\vec{v}$ az Ox tengely mentén irányított. Ekkor t idő múlva:

$$v_x = v + a_x t$$

$$v_y = a_y t$$

$$\text{és } (v + a_x t)^2 + (a_y t)^2 = \frac{v^2}{4}$$

$$\text{Újabb } t \text{ idő múlva írhatjuk: } (v + 2a_x t)^2 + (2a_y t)^2 = \frac{v^2}{16}$$

$$\text{A harmadik } t \text{ intervallum végén pedig: } (v + 3a_x t)^2 + (3a_y t)^2 = v_3^2$$

$$\text{Az egyenletrendszert megoldva, kapjuk: } v_3 = \frac{\sqrt{7}}{4} v$$

F. 440. A gáz nyomása kezdeti állapotban: $p_1 = p_0 + \frac{Mg}{S}$

Végző állapotban, a tehetetlenségi erők hatására a nyomás értéke $p_2 = p_0 + \frac{Mg}{S} + 2 \frac{Mg}{S}$. Mivel a végző és kezdeti hőmérsékletek megegyeznek, írhatjuk:

$$p_1 V = p_2 \frac{V}{1,5}$$

Behelyettesítve p_1 és p_2 fenti kifejezéseit, kapjuk: $M = \frac{p_0 S}{3g}$

F. 441. A keret részei párhuzamosan kötött ellenállások, melyek sarkain a közös feszültség: $U = I \frac{R_1 R_2}{R_1 + R_2}$

A keret ágaiban az áramerősségek értékei: $I_1 = \frac{U}{R_1} = \frac{R_2}{R_1 + R_2} I$, illetve $I_2 = \frac{U}{R_2} = \frac{R_1}{R_1 + R_2} I$.

A keretrészek által keltett mágneses terek indukciói úgy aránylanak a teljes körvezető által keltett indukcióhoz, mint hosszúságuk a kör egész kerületéhez, amely viszont ellenállásuk és a körvezető teljes ellenállásának arányával egyezik meg. Tehát

$$B_1 = \frac{R_1}{R_1 + R_2} \frac{\mu_0 I_1}{2\pi r} = \frac{\mu_0}{2\pi r} \frac{R_1 R_2}{(R_1 + R_2)^2} I$$

$$B_2 = \frac{R_2}{R_1 + R_2} \frac{\mu_0 I_2}{2\pi r} = \frac{\mu_0}{2\pi r} \frac{R_1 R_2}{(R_1 + R_2)^2} I$$

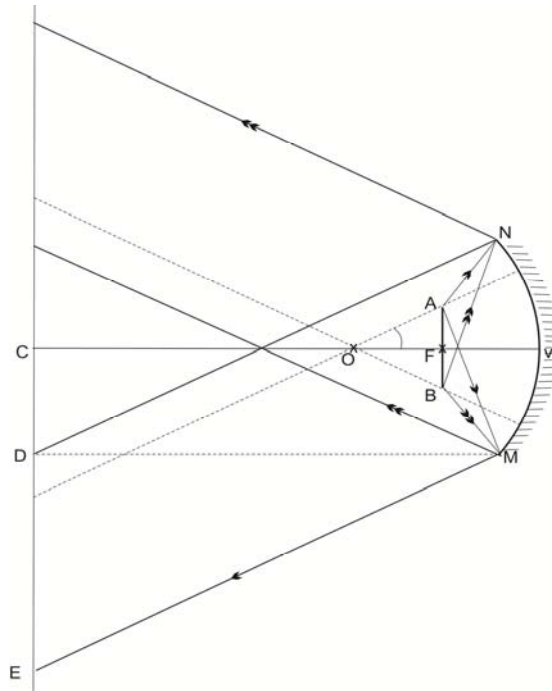
Mivel a keretrészek által keltett $\vec{B}_1$ és $\vec{B}_2$ mágneses indukciók vektorai ellentétes irányításúak, az eredő mágneses indukció értéke zérus.

F. 442. Mivel a korong a tükör gyújtósíkjában helyezkedik el, az A pontból kiinduló fénysugarak a tükörről az OA optikai melléktengellyel, míg a B -ből kiindulóak az OB optikai melléktengellyel párhuzamosan haladva verődnek vissza. Az $L=100$ m-re elhelyezett ernyőn a folt CE sugarának nagysága a tükör félmagasságának. ($CD=10$ cm) és a DE szakasz összegével egyenlő.

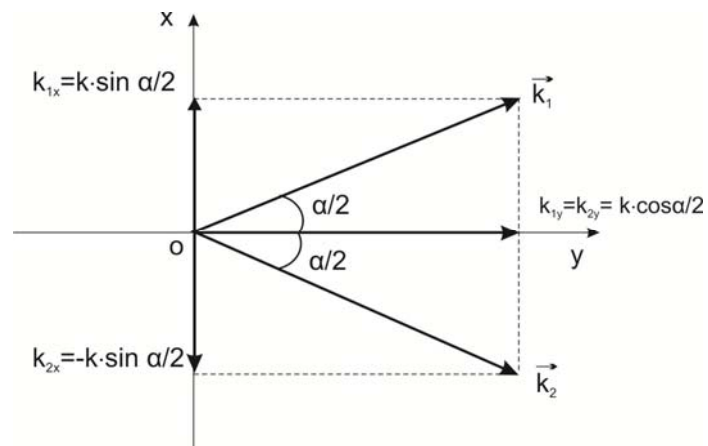
Tekintettel arra, hogy az $\angle AOF$ és $\angle EMD$ szögek mértékszámra, mint párhuzamos szarú szögek, egyenlő, az $\angle AFO$ és $\angle EMD$ háromszögek hasonlóságából következik, hogy

$$\frac{AF}{DE} = \frac{OF}{MD},$$

ahonnan $\frac{0,02}{DE} = \frac{0,25}{100}$ és $DE = 8$ m, tehát a folt átmérője 16,01 m

F. 443. Legyenek a síkhullámok $\vec{k}_1$ és $\vec{k}_2$ hullámszám-vektorai az XOY síkban.

Mivel a frekvenciák azonosak, a hullámszámok moduluszai is egyenlőek: $|\vec{k}_1| = |\vec{k}_2| = k = \frac{2\pi}{\lambda}$ (λ a hullámhossz). Ha a koordináta rendszerünk origóját az ernyőn választjuk, az ernyő síkjában találkozó hullámok $\Delta\varphi = \varphi_2 - \varphi_1$ fáziskülönbségére írhatjuk:

$$\Delta\varphi = (\omega \cdot t - \vec{k}_2 \vec{r}) - (\omega \cdot t - \vec{k}_1 \vec{r}) = k_{1x}x - k_{2x}x + k_{1y}y - k_{2y}y = (2k \sin \alpha/2)x = \frac{4\pi}{\lambda}x \sin \alpha/2$$

A $\Delta\varphi = 2m\pi$ maximum feltételből, ahol m egész szám, következik, hogy $x_m = 2m \frac{\lambda}{\sin \alpha/2}$, és a sávköz $i = 2\lambda/\sin(\alpha/2)$, amely α kis értékeire $i = \lambda/\alpha$ -át eredményezi.

Gyémántchipek

A gyémántból kialakított áramkörök különlegesen mostoha körülmények között működő számítógépek, vagy más elektronikus eszközök gyártásához lesznek alkalmazhatók a fejlesztőik szerint. A gyémánt áramkörök a szilíciumnál sokkal jobban tűrik a hőhatásokat, kémiai ellenállóképességük is jobb. Különösen jól bírják a sugárzásokat, ami a szilíciumból készült alkatrészeket tönkreteszi, így az atomerőművekben, űreszközökben vagy a földfelszín alatt nagy mélységben végzett fúrásokhoz használt elektronikáknál lehet számítani nagymértékű felhasználásukra. Elvileg a gyémánt áramkörök gyorsabbak lehetnek a szilíciumalapúaknál, és működésük kevesebb energiát igényel. Gyártásukhoz részben használhatók lennének a félvezetőipar bejártott módszerei, viszont mivel a gyémánt áramköri elemek vákuumban működnek, tokozásukra vákuumtartó megoldást kell kidolgozni. A Vanderbilt University kutatói korábban már készítették gyémánt vékonyréteg leválasztással tranzisztort, az idén egy „VAGY” logikai kapu előállításáról számoltak be.

Értékes elemek a tengerfenéken

A ritkaföldfémek közé tartozó elemek (17 elem; a periódusos rendszer lantanidák nevű csoportja, valamint a szkandium és az ittrium) iránti igény rohamosan nő, mert a modern elektronikus eszközök gyártásában használják fel őket. A 21. század aranyaként is emlegetett ritkaföldfémek néhány tagja az össz mennyiséget tekintve ugyan a földkéregben nem olyan „ritka”, eloszlásuk viszonylag egyenletes a földkéregben, nem ismeretek olyan részek, ahol jelentős mennyiségben fordulnának elő, olyan ércekben, amelyekből gazdaságosan kitermelhetők lennének. Ez az oka, hogy a kinyerésük körülményes és költséges. Jelenleg a világtermelés 97%-a Kínából származik, amely a készletek körülbelül harmadával rendelkezik.

Az utóbbi időben Japán geológusok a Csendes-óceán 120-180 hosszúsági fok közötti részén a mélyben, a lerakódott iszapban, nagy koncentrációban találtak ritkaföldfémeket. Az óceán közép-keleti részén, 78 különböző területről több mint kétezer mintát vettek és elemeztek. Az eredmények szerint van olyan terület, ahol egy négyzetkilométernyi tengerfenéken az iszapban található ritkaföldfém mennyisége eléri a világ jelenlegi éves ritkaföldfém-felhasználásának 20%-át.

Az esetleges kitermelés gazdaságossága egyelőre bizonytalan. A felhozott mintákból ugyan egyszerű savas mosással kioldhatók voltak a ritkaföldfémek, de még nem létezik